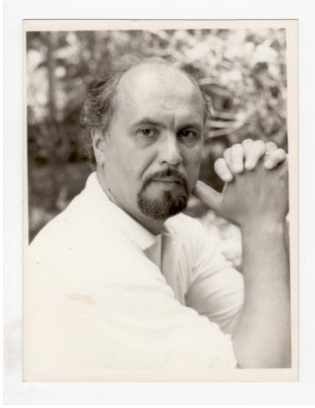

Старі дерева не пересаджують

Оповідання

*Якщо у твоїй душі залишилася хоча одна
квітуча гілка, на неї завжди сяде співочий птах.*

Китайська народна мудрість.

Хурделило... За вікном вило так, що наче б то не вітер, а ватага голодних вовків виспівувала на Місяць... Тужно і бездомно. Та ще й мороз... Увесь грудень наче й не було, а тут, на святки, спохватився. Періщить й періщить. Учора на градуснику було -20, а сьогодні вище. Чи то пак, нижче... Певно градусів двадцять п'ять буде? Треба було б глянути, так шиба замерзла, розмалював її мороз візерунками... Не вікна, а суцільний вітраж. А чого дивуватися? У старі часи на Різдво завжди стояли морози. Покійна мати говорила: «То цар Ірод лютує. Усіх немовлят зі світу хоче звести». І хрестилася при цьому так рясно... А може й справді?

Тихін Закалюжний відвів погляд від вікна, немов би хотів узяти передих у своїх роздумах...

«Добре, що дровами вдоволь запасся... Хоч місяць лежи на печі, лише поліна підкидай. А ще молодець, що хліба у сільмазі набрав, вистачить до Водохрещі...». Тихін задоволено посміхнувся. Живучи увесь свій вік тут, на хуторі, або як люди кажуть: «на висилках», Тихін навчився як зберігати харчі. Ще як Марія жива була... Принесе було із села буханок п'ять хліба. Вона йому: - Навіщо набрав? Зачерствіє... А він їй: - Не зачерствіє! Чого його ото щодня до лавки бігати. Неблизький світ.

Огорне кожну хлібину в пакетик, та й у холодильник. Там хліб підмерзне і тижнів зо два може лежати, а то й більше. А потім виймай, хай з годину на столі вистоїться, та й куштуй на здоров'я. Та й скільки їм з Марією того хліба треба? Пів буханця на день... А нині й того менше.

Три ж рочки вже минуло, як відніс Марію на кладовище, а забути ніяк не може... Та й як забути?! Вона ж для нього усе! Разом вік звікували... Побралися в п'ятдесят п'ятому? А мо` в п'ятдесят сьомому? Вже й забув... Стривай, Миколка у шістдесят четвертому знайшовся? А Марія казала, що Бог їм не давав дітей, аж сім років... То як не крути, а пів століття таки разом прожили. Бідна, сива моя голубко, як важко вік без тебе вікувати!

Тихін квапливо змахнув сльозу, що непрохано обпалила щоку і знову поглянув за вікно... «Святий вечір, а не щедрувальників, ні колядувальників...

Та їх уже років з двадцять, а мо й більше, на хуторі не чути. Як повідселяли усіх на село, так і катма... Жили трудно, але рідно!».

Посміхнувся... Спогади понесли його через роки.

Хутір Заліщина відбіг від села Високого десь кілометрів за три. Почитай, отак полем кілометрів зо два з гаком, а потім лісок..., та й ще з пів кілометра. Це якщо нікуди не звертати... Але ж як ти не зверниш, коли одразу за ліском кручі, а під ними тихоплинний красень-Удай порозкидав свої плеса? А далі очерети, верболози, аж під самий небокрай... А ген далі, по той берег річки, віддзеркалює сонцю золотоверхими банями сивочолий Густинський монастир зі своїми дзвонами. Он на святки, коли дзвонять, ніяка завірюха не завадить! Чути як під вухом... А воно ж і не дивно, що то там для Божої пісні якихось десять кілометрів? Та й дзвони линуць знизу до небес! А село Високе вгніздилося на високих пагорбах Удаю, тому й назву отримало таку. Хоча Високим у всіх відношеннях воно було років сорок тому... І люду було вдосталь, і колгосп міцненький, і ФАП із фельдшерицею, і в школі учителів з десяток було своїх, а не заїжджих. А нині, тьху! Уграли таки село... Інвестори!

Тихін спересердя наморщив лоба і невдоволено скривився... Почалося все у кінці сімдесятих. Комусь там у Києві, а мо` й в Москві, видалося, що тримати хутори не рентабельно. Ось і почалася компанія... Понавозили «фінських будиночків» по селах і гайда переселяти. А де ті будиночки ставити?! Тільки по задвірках та окраїнах... А там городи не розорані, не впорядковані! Але ж парткерівництву директиву треба виконувати... Отак і з'явилися у майже кожному селі «нові Черемушки».

Тихін встав з лави і підійшов до цеберка з водою. Смачно напився. Він тоді їхати з хутора відмовився. Як не викликали до контори, як не умовляли... Стояв на своєму: «Не поїду!». Лишилося тоді не переселеними тільки п'ять хат. Решта пустою стояли. А їх катма: вдова Глущенкова, Пріська з Іваном, стара Бабайка та колишній зоотехнік Микола Григорович із дружиною Наталкою. Ну, той, що з сталінських таборів повернувся. Ото і все... Та цур йому пек..., себе з Марією не порахував. Так от ці відмовилися переселятися. Правління колгоспу махнуло на них рукою, лишили для усіх одну свиноферму, щоб було де працювати, тай відзвітувалися «на верх», що постанову партії виконали.

Отак і віджнивували вік... Останні десять років на хуторі zostалися лише вони з Марією. Сусіди померли. Ферму розікрали. Та й нікому на ній уже працювати. А хати ще стоять пустою... Хоча, які там хати, розвалюхи порослі бур'яном! Спадкоємці заходять до них раз на рік – на «діди». Чи то, як кажуть у народі, «на гробки». Позізджаються звідусіль, могилки на кладовищі впорядкують, а потім зайдуть до Тихона, попрохають косу. Дворище батьківське обкосять, вірніше позбивають бур'яни. Та ото і все... Аж до наступного року. А дехто зовсім уже не приїздить...

Тихін відмахнувся від думок, що обсідали, і подався до печі. Витяг рогачем чавунець з картоплею що «упрівала». Духмяна яка... Смачна певно, пів курки туди вбухав... Час уже накривати святковий стіл. Накришив сала, шинки, домашньої ковбаски... Виставив солоних огірочків, грибів. Кинув пригорщу цукерок... Поставив було «Козацьку раду», казьонку, а потім забрав і повернув до буфету...

«Чого його? Всеодно ж ніхто не зайде. Наготував на ватагу, а до столу сідати самому. Обійдуся і самогонкою». Та й який із його пияка! Чарчини дві-три перехилить для порядку. Свято ж таки... А більше ні-ні! Ще змолоду так призвичаївся...

Тихін сів до столу, але вечерю розпочинати не поспішав. Хоча і чекати було ні на кого. Син Микола у Києві. Дружина Ірка, онук Валерка – студент, на художника вчиться... Приїздили влітку, як казав онучок: «на етюди». Днів з десять були...

Микола уже давно кличе батька до столиці, ще Марія жива була. «Тату, переїздить, у нас будиночок на Борщагівці, місця усім вистачить. Чого вам ось тут нудитись?». Та вони ніяк. Куди вони з свого хутора...

Коли Марії не стало Микола кріпко плакав. На дев'ятини приїхав мікроавтобусом: «Тату, збирайтеся, я за вами. Ми вам уже і кімнату приготували». Та Тихін, ні! Куди він від Марії, від свого саду, від пасіки... Хоча вже й під вісімдесят, а ще тримає... Та й Бровко не пустить. Свого собацюгу Тихін поважав. Справжній хазяїн, стереже справно! Та й від Тихона ні на крок. Не вмовив тоді Микола, хоча і кріпко старався. Та хіба ж старі дерева пересаджують?! Поїхав нізчим...

Тихін підвівся, перехрестився на ікону: «Христос родився! Славимо його...». Врізав хліба. Перехилив першу чарку, закусив огірочком та й взявся до картоплі...

Горе у синову сім'ю прийшло раптово. У п'яту хвилину мобілізації забрали Миколу в АТО. Хоча вже п'ятий десяток добіг... Колись, по закінченню інституту, присвоїли йому звання молодшого лейтенанта та й забули. А тепер ось згадали! Не вистачає у них молодших командирів... У серпні забрали Миколу під Донецьк. А у листопаді вже повернули всього покаліченого. Підірвалася вантажівка із його взводом на міні. Багато загинуло, а він таки вижив... Хоч і посічений увесь, ще й руку скалічило. Ні ложки взяти, ні гудзика на сорочці застебнути... Кляті сепари!! Призначили сину пенсію по інвалідності. Не пенсія – сльози!

Тихін налив по другій, але пити не поспішав. Та й чого ото спішити? На гостей не очікував... А так, посидіти, думки до купи позганяти, то і без чарки можна. Воно навіть ліпше на тверезу голову... За роки самотності Тихін уже звик розмовляти сам з собою. Де посварить, де посперечається, а бува й пожаліє... Хоча жалівся вкрай рідко. А ще любив розмовляти із Бровком,

бджолами, садом... Бровко – чудовий співрозмовник, у очі пильно дивиться, головою киває і мовчить..., але усе розуміє, чортяка! А бджоли розуміють його руки..., рідко коли жалять.

«Ой, чого це я меду на різдвяний стіл не поставив, - сахнувся Тихін. – Вони ж так ціле літо трудилися». Непоспіхом пішов у хатину і з діжника набрав меду. Запахло весною... «Треба Миколі в Київ меду передати. Той що брав, певно, уже витаскав?»

Біль за сина стисла серце. За віщо отак війна пошматувала його долю? Чому люди стали зліші за звіра? Що тим клятим москалям потрібно у нас на Україні?! Крові!! Так чи не досить власної напилися? Видко, усе мало... Он минулоріч забрали сімох парубків із села. А за рік уже трьох поховали... Та які ж хороші хлопці були. Веселі, роботящі, Михайло Савчинків ще й на гармошці грав, співав... Золото – не хлопець! Хоронило усе село... Тихін навіть із хутора причвалав.

Закалюжний відігнав болючі думки, що обсідали... Випив другу. За хлопців! Царство небесне...

Так от, у жовтні поховали Михайла, а десь тижнів за два з'явилася у Високому вона – «сепарка». Статна така, моложава, десь років під сорок..., біженка. З нею діточок двоє: хлопчик – років одинадцять і дівчинка..., та либонь, рочків сім. Забилися десь аж із під Луганська, тікали від війни і голодухи... Прийшли до сільради за допомогою, а дільничий візьми та й запитай: «А чоловік де?» «Воює...», - та й відвела очі. З того дня і приліпилося до неї прізвисько «Сепарка».

У селі хати їй не знайшли. Ті під замком стоять, як дачі..., а в іншу - господарі не взяли, не захотіли чужу біду брати до господи. Тоді Максименко, голова сільради, сказав: «Ходімо на хутір, там кинутих хат вдоволь. Оберемо кращу..., підремонтуємо. За дітей не турбуйся, до школи будемо возити сільрадівським «Москвичем», ще й Тихону хліба закинемо. А тобі у селі роботи вистачить!» Взяли на ферму. Отак у Тихона на хуторі з'явилася сусідка...

Тихін налив втретє, гірко посміхнувся: «Сусідка..., про таких говорять: «ні кола, ні двора – хата згоріла, ще й чоловік помер». А голова теж хороший..., наобіцяв з три короби. Підремонтували зоотехнікові розвалюху: дах шифером перекрили, вікна нові поставили, лінолеум поверх трухлявих дощок кинули. Живіть! На більше у сільради грошей немає... А воно ж розвалюха-розвалюхою, стільки пусткою стояла...».

Тихін перервав лет думки, перехилив третю... Занюхав хлібом і піймав виделкою гриба, але думки не відпускали: « Та ні, ще ж буржуйку з тракторного стану приперли і віз дров з пилорами... Хіба ж то дрова? Обрізки. Живіть... А як там жити, коли отак мете? Та ще ж і мороз переїщить...».

Догнала думка: « А чого ти, Тихоне, та мовчки випив? Не по-людські якось. Чи слова доброго не знаєш?» Закалюжний посміхнувся: « А й справді...

За що там третю п'ють? За любов... І хто таке придумав? За любов хіба ж пити треба... Вона у душі людській розцвітає, квітне, там же і в'яне. А якщо її спопеляти горілкою, то якою ж буде душа? Чорною...».

А хурделиця розігралася не на жарт... Кидалася у вікна сніговієм, гоготала у димар, вила вовком, підвивала скаженою собакою... Лютувала. Раптом із цієї какофонії звуків Бровко учув щось таке, що змусило його піднятися із під лави і насторожено підійти до дверей. Він не гарчав, він насторожено дослухався, намагаючись там, за дверима, вловити тільки йому зрозумілі звуки... «Чого ти? – невдоволено запитав Тихін. – Що може вовцюга якийсь забився? Чи лис до курника крадеться?».

Тихін підвівся стягнув з печі кожуха, накинув його на плечі... У цей час у шибу хтось постукав. Дрібненько так, ніби перебираючи пальчиками... «Хто там?» - запитав Закалюжний, виходячи у сіни. «Дідусю, дозвольте защедрувати?» - пролунало з-за дверей. Тихін відкрив заслона і розчинив двері... Два засніжених клубочка впурхнуло в сіни і почало струшувати сніг...

- Та йдіть вже до хати. Там розсупонитесь, - запросив господар і прочинив двері до світлиці.
- Ну й мете, дідусю! Ох і мете! – пролунало у відповідь.

Дітлахи зайшли до кімнати, струшуючи із стареньких пальтечок рештки снігу.

- Мої голуб'ята, чого ж вас у таку лиху годину мати відпустила?
- А ми вас, дедушка, поздравить хотели... - пропищало з під хустини.
- Мамка разрешила, - діловито підтвердив хлопчачий басок. – Поздравить соседа - святое дело!
- Ну то вітайте, - запросив Тихін. – Але спершу роздягніться, щоб не впріли. Не дай Бог застуди...

Дітлахи покидали свою одіж, лишившись у однакових светерках з чужого плеча. Меншенька вийшла наперед і почала:

*Добрий вечір тобі, пане господарю, радуйся!
Ой, радуйся, земле, син Божий народився!*

Її тоненький голосочок дзвенів, здіймаючись до сволюка, а звідти, як здавалося Тихону, і до небес, легко долаючи усі завивання негоди. То був голос янгола, він освячував Тихонову господу, його душу, всю Україну... Забриніли сльози... До сестри підступив хлопчина:

- А я Вас, дедушка, вот какой поздравлю...

І тремтячим від хвилювання голоском розпочав:

*Ой, коляде-колядине! Ішла полем господиня,
З торби жито брала, ниви засівала:
Вроди, Боже, жито на довгій літа,
На щастя родині і всій Україні!*

Тихін від щастя знітився... Потім поквапливо дістав з кишені по десятці і роздав дітям, ті вдячно кивнули головами. Потім, щось згадавши, господар

заліз у кишеню кожуха, витяг з неї зв'язану у вузлик хустинку (відклав для сільмагу), худко розв'язав її і видав дітлахам ще по двадцятці...

- А не багато? - трохи зніжковівши запитав хлопець.
- Тримайте, тримайте, дітки, я вам ще меду дам! – пообіцяв Тихін. – А зараз ходіть до столу.

Вони слухняно вмостилися на лаві, але до страви не бралися, чекаючи на господаря. Тихін поспіхом взяв із мисника дві тарілки, чашки, вилки та ложки, і повернувся до столу. Потім взяв свіжого рушника і ретельно усе це протер...

- Їжте, дітки, куштуйте, що Бог послав, - а сам вернув до печі, витяг каструлю з узваром, зачерпнув у чашки, подав дітям. – А це ось запити.
- Спасибо, дедушка. Ах, как все вкусно! – прощобетала дівчинка, пережовуючи шинку.

Тихін сів навпроти дітей і задоволено спостерігав. Ті вправно працювали ложками. І було у цих двох, розпашілих від тепла і їжі, дітлахів стільки сонячності і щастя, що Тихін мимоволі замилувався.

- Ух, і жарко у вас, - видихнув хлопчик, відірвавшись від тарілки. – А у нас печка совсем не греет. Пару раз топили, так дым весь в дом пошёл... После того ютимся у буржуйки.
- Нічого, ось повечеряєте і полізете до мене на піч, відігріватися, - пообіцяв Тихін.
- Нам нельзя, - прощобетала дівчинка. – Мама волнується будет...
- А мама де? – запитав Закалюжний.
- Дома, картошку чистит, - по-господарські відповів хлопчик. – Сказала, чтобы дедушку-соседа поздравили и быстро домой, ужинать... А зачем нам ужинать? Мы у вас вот как хорошо покушали, празднично... Большое спасибо Вам!
- А звати вас як? – спохватився Тихін.
- Я Юрка, а она Наталочка, - відзвітував хлопчак.
- А по-батькові?
- Семёнович, - знехотя відповів хлопчина – Только отца у нас нет... Мама говорит чеченцы убили где-то в Донецке. Будто бы отец укропов расстреливать не захотел, так его поставили вместе с ними... и убили.

Юрко зашморгав носом, стримуючи сльози.

- Ну, добре, - розпорядився Тихін. - Знімайте взуття і на піч...
- А мама?
- А з мамою я домовлюсь, - пообіцяв Закалюжний, одягаючи кожуха.

Тихін увійшов у морозну ніч не роздумуючи, стрімко і переконливо... Він не звертав увагу на хурделицю, що шмагала по обличчю сніговієм, не зважав на мороз, який з перших хвилин упав на щоки і памороззю на вуса. Сніг заліплював очі, забивало подих... Ті кількасот метрів, що відділяло Тихонову хату від зоотехнікової, видалися кілометрами...

Вхідні двері чужої хати були не замкнені. Видно на когось чекали... «На кого? – прогнав думку Тихін. – Звісно, на дітей!» Він увійшов у сіни і обережно постукав...

- Та заходьте вже, гуляки! – пролунало із середини.

Закалюжний прочинив двері і ступив через поріг. Господиня сиділа біля буржуйки. Пломінчики вогню з розкритих дверцят гралися з тінями на побілених стінах, витанцьовуючи химерний танок. Над столом горіла лампа.

- Ой, здравствуйте, а я не чекала, - підхопилася господиня.

- Доброго вечора, - посміхнувся Тихін. – Як вас звати-величати? Щедрувати можна?

- Звуть мене Мариною, - підхопила жартівливий тон розмови жінка. – Щедруйте, будь ласка. Тільки чарки я вам не наллю..., бо не маю. А за стіл всаджу, як шанованого гостя.

- Ти ось що, Марино, - серйозно промовив Закалюжний. – Збери необхідні пожитки і пішли до мене. Нічого тут дітей морозити... Перезимуємо.

Коли вона заперала хату, а Тихін тримав клунки із їхнім небагатим добром, віхола вщухла... Небо спекалося хмар. І над світом зійшла яскрава Вифліємська зірка...

Січень 2017.

Ніжин